

KOREKCE TŘÍ METODOLOGICKÝCH OMYLŮ EKONOMIE AUTORSKÉHO PRÁVA

Hana Moravcová*

Abstract

Correction of Three Methodological Errors in the Economics of Authors' Rights

Three methodological errors in the economics of authors' rights and their consequences. Using a realistic and holistic approach, this theoretic contribution corrects three main assumptions of the economic theory of copyright and explains why they hinder the proper understanding of its role. First, authors' pieces of work are like a public good that needs the protection of copyright to overcome the free rider problem. However, a piece of work can be spread only with a medium good or service. Such a pair might not possess the properties of a public good like nonexcludability and nonrivalry. The second assumption that copyright enables authors to charge the price above marginal costs was rejected as too simplistic because the copyright affects different markets with pairs work + medium variably and moreover, it ensures for authors a non-market revenue. The complexity of copyright also explains why the third assumption that copyright can be modelled as a single index is meaningless. A new framework for optimisation behaviour of authors is offered.

Keywords: authors' rights, copyright, public good, markets for protected works

JEL Classification: D230, Z110, O340

Úvod

Cílem této teoretické stati je identifikovat hlavní metodologické omyly, kterými je stávající ekonomie autorského práva zatížena, a reformulovat východiska pro ekonomickou analýzu autorského práva s využitím holistického přístupu. Přínosem stati je korekce tří metodologických omylů kořenů ekonomické teorie autorského práva a nastavení nového rámce analýzy procesu tvorby děl a jejich šíření, ať už autorem, nebo uživateli děl, který respektuje komplexitu autorského práva.

Tato stat' vychází z bohaté literatury¹ ekonomické teorie copyrightu, protože v současné době se relevantní literatura v zásadě orientuje na prostředí anglosaského systému copyrightu (a ignoruje jeho odlišnosti od kontinentálního systému autorských práv). Oba systémy v současné době fungují v praxi více méně shodně, ačkoli jsou z hlediska právní vědy odlišovány (Lewinski, 2008, s. 33–63) a každá země při uplatňování autorského práva či copyrightu daného mezinárodními smlouvami (popřípadě legislativou EU) může vykazovat odchylky dané především historickým vývojem. Analýza v této stati je však

* **Hana Moravcová** (hana.lmoravcova@gmail.com), Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd. Děkuji své školitelce doc. PhDr. Ing. Antonii Doležalové, Ph.D. (IES FSV UK), za mnoho cenných připomínek a komentářů k textu.

1 Lze odkázat na následující platformy: <http://serci.org/rerci>; <http://www.copyrightevidence.org/> či na Handke (2012).

primárně založena na zkoumání českého systému podle zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů (autorský zákon). Protože principy fungování autorského práva i copyrightu si jsou velmi blízké, předložené závěry jsou platné i pro prostředí copyrightu a pro účely této stati lze považovat literaturu věnující se ekonomii copyrightu z hlediska jejího přínosu ke studiu autorského práva za dostatečně relevantní.

Literatura, která slouží jako zdroj východisek pro většinu badatelů, opomíjí komplexitu dějů spojených s tvorbou, šířením a spotřebou autorských děl a využívá modely s nerealistickými a omezujícími předpoklady. Využití holistického přístupu proto vyvolává nutnost revidovat následující tři předpoklady:

1. Autorské dílo je veřejným statkem a mezní náklady na jeho jednotlivé kopie se blíží nule.
2. Autorské právo umožňuje autorovi stanovit cenu nad mezními náklady a získat příjem k pokrytí nákladů² na tvorbu díla.
3. Autorskoprávní ochrana může být shrnuta do jediné proměnné a doba jejího trvání je rozhodujícím ukazatelem její síly.

První metodologický omyl, že lze nahlížet na autorské dílo jako na veřejný statek, je korigován díky analýze podstaty autorského díla a způsobu, jakým se v realitě šíří, a dostává se tak ke spotřebiteli. Literatura dosud přehlížela, že se autorské dílo šíří vždy ve spojení s určitým statkem či službou (dále nosič). Protože tyto dvojice autorské dílo + nosič již nemusí disponovat vlastnostmi veřejného statku čili nerivalitou a nevylučitelností ve spotřebě, mohou se snadno stát předmětem dobrovolných tržních transakcí. To v určitých případech problém černého pasažéra odvrací. Na modelovém příkladu bude ilustrováno, že v procesu tvorby a šíření děl figurují autoři (tvůrci díla), uživatelé (ti co dílo zprostředkovávají, šíří dál) a spotřebitelé (ti co dílo vnímají a pociťují díky tomu užitek) a že příjem autora závisí na volbě nosičů, pomocí kterých bude dílo šířit.

Druhý metodologický omyl, že autorské právo mění autora v monopolní firmu, což mu umožňuje stanovit cenu za dílo nad úroveň mezních nákladů, je revidován pomocí analýzy mechanismů fungování autorského práva a jeho dopadů. Autorské právo nejenže brání kopírování, brání i jiným druhům užití díla. Ukazují se tak dva hlavní druhy jeho působení, a sice vliv na monopolní sílu autorů na jednotlivých trzích s nosiči a na zajišťování tzv. netržního příjmu, což je zdrojem ekonomické neefektivnosti.

Vyvrácení třetího metodologického omylu, že se autorskoprávní ochrana dá shrnout do jedné proměnné, je založeno na předpokladu, že autorské právo působí na každý trh s nosiči rozdílně, a to díky ekonomickým, institucionálním i technologickým faktorům. Proto je délka trvání majetkových autorských práv jen jedním, nikoli rozhodujícím parametrem síly ochrany autorů.

2 Náklady se zde rozumí standardní pojetí ekonomických produkčních nákladů, tj. jak implicitních, tak explicitních nákladů příležitosti (obětované statky či služby, které by byly bývaly vznikly, kdyby byly dané vstupy využity alternativně).

Na základě nového rámce předpokladů pro analýzu dopadů autorského práva vzniklých právě korekcí tří nejvýraznějších metodologických omylů stávající literatury je pak navrženo schéma popisující proces, jak autoři nabízejí své dílo prostřednictvím nosičů na jednotlivých trzích, jak se střetávají s poptávkou po jejich dílech a jak do tohoto děje zasahuje autorské právo. Nabízené schéma je zjednodušené, ale univerzální a plně odpovídá základním principům, podle kterých dochází k tvorbě a šíření autorských děl v podmínkách existence autorského práva napříč různými historickými obdobími a geografickými oblastmi.

Základní premisy ekonomické teorie copyrightu shrnuté do výše uvedených tří metodologických omylů jsou využívány napříč relevantní literaturou. Příspěvky Planta (1934a, 1934b), Hurta (1966), Novose a Waldmana (1984), Landese a Posnera (1989), Besena a Raskinda (1991), Boldrina a Levinea (2002), Variana (2005), Posnera (2005), Lunneye (2012), Watta (2014) a Kinukawy (2016) mají společnou optiku pro analýzu autorského práva: vyvážení přírůstků nákladů a užitků³ autorského práva s metodologickými nástroji ekonomické teorie blahobytu, tak aby došlo k řešení pozitivní externality generované autorskými díly a byl maximalizován společenský užitek. Proti tomuto utilitaristickému pojetí stojí kritický názor rakouské ekonomické školy, která vnímá autorské právo jako umělé institucionální uspořádání vzniklé procesem dobývání renty, které vytváří umělou vzácnost (Šíma, 2005). Nehmotné statky jsou totiž nevýčerpatelné zdroje, a proto vlastnická práva k nim nepředstavují pro společnost způsob nenásilného řešení sporů o vzácné zdroje, jako je tomu u statků hmotných.

Evropské kontinentální autorské právo samo sebe nikdy neprezentovalo jako prostředek k dosažení maximálního společenského blahobytu. Jeho rétorika zněla vždy jinak – autorské právo vzniklo, aby chránilo práva autora jako jeho přirozený nárok na plody své práce (Hurt, 1966, s. 421). Užítky a náklady autorů a užítky a náklady uživatelů a spotřebitelů nelze jednoduše zjistit, agregovat a mezi sebou porovnat. Peněžní toky plynoucí z titulu autorského práva jsou arbitrárně dány, avšak kvůli informační asymetrii nemohou reflektovat individuální užítky a náklady. Hledání optimálního nastavení autorského práva s využitím ekonomické teorie blahobytu je ze své podstaty nedosažitelný cíl, a proto tato stať striktně využívá metodologický subjektivismus a individualismus.

1. Mylný předpoklad číslo 1: Autorské dílo je veřejným statkem a mezní náklady na jeho jednotlivé kopie se blíží nule

Literatura předpokládá, že autorské dílo je velmi specifickým statkem. To, že je nerivální ve spotřebě a vykazuje rovněž vlastnost nevylučitelnost ve spotřebě, vede k jeho

3 Předpoklad literatury je takový, že autorské právo je klíčovou pobídkou k tvorbě, a tak generuje užítky z nově vzniklých děl. Dosud publikované teoretické či empirické studie však nedávají jasnou odpověď na otázku, jaký je vzájemný vztah autorskoprávní ochrany a tvorby nových děl (Towse, 2008, s. 251). Mezi náklady uvedení autoři řadí náklady mrtvé váhy způsobené monopolem, transakční náklady, dále tzv. *expression cost*, náklady příležitosti (společenské náklady) a náklady způsobené neefektivitou autorského práva, kdy dochází k tomu, že některým autorům autorské právo přináší vyšší a některým nižší než optimální kompenzaci.

klasifikaci jako veřejný statek a k odůvodnění existence autorskoprávní ochrany jako mechanismu k zajištění poskytování veřejného statku sloužícího k překlenutí problému černého pasažéra.

Pokusy modifikovat nazírání na autorská díla jako na veřejné statky vzešly od autorů jako Yoo (2007), Conley a Yoo (2009), a Lunney (2009). Yoo (2007) a Conley a Yoo (2009), kteří zvažují optimální poskytování autorského díla coby veřejného statku, přičemž za jeho klíčovou vlastnost považují nedělitelnost (*indivisibility*), zdůrazňovanou rovněž Samuelsonem (1954). Podle nich každý spotřebitel spotřebovává nikoli určitý počet jednotek veřejného statku, ale veřejný statek celý. Yoo (2007, s. 706) považuje díla za smíšené statky a modeluje jejich poskytování pomocí modelu prostorové konkurence. Příspěvek Lunneye (2009) hovoří o tom, že veřejné statky se dělí na kontinuální a diskrétní, přičemž kontinuální jsou takové statky, které lze zmenšovat či zvětšovat (národní obrana, postřik proti komárům), kdežto diskrétní statky jsou statky, které vždy existují v počtu jednoho kusu a v daném rozsahu. Autorská díla v zásadě označuje za diskrétní veřejné statky a na numerickém příkladu s využitím teorie her popisuje podmínky pro jejich poskytování. Ani Lunney ani Yoo a Conley při analýze neberou v úvahu různé trhy, pomocí kterých se dílo šíří, předpokládají zjednodušeně a nerealisticky, že určité dílo je vázáno vždy na jeden jediný trh.

Autorské dílo samo o sobě nikdy jako veřejný statek v reálném a hmotném světě nepůsobí. Autorské dílo se nešíří samo (jako světlo pouliční lampy, které prostě a jednoduše dopadá na kolemjdoucí), ale vždy ve spojení s určitým jiným statkem nebo službou. A až toto spojení ve skutečnosti vypovídá o tom, zda či do jaké míry lze autorské dílo klasifikovat jako veřejný statek. Jediným případem, kdy dílo existuje bez ohledu na nosič, je jeho uložení do lidské mysli a tento jediný případ lze klasifikovat jako situaci, kdy se autorské dílo chová výlučně jako veřejný statek. Rozdíl oproti typickým veřejným statkům je znovu zřejmý – pouhé pomyšlení na světlo majáku, pouliční osvětlení či národní obranu je pro možnost poskytování takového veřejného statku naprosto nevýznamné. Ovšem je-li jednou autorské dílo uloženo v lidské mysli, poskytování přístupu ke vnímání autorského díla (tedy užití) je principiálně možné.

K šíření děl dochází pouze pomocí nosičů, což redukuje neschopnost autorů překlenout problém černého pasažéra a internalizovat pozitivní externalitu, kterou jejich díla vyvolávají. Problém autorů získat příjem za užití jejich děl nespočívá v tom, že je jejich dílo veřejným statkem. Spočívá v tom, že – v některých případech – jsou uživatelé schopni dílo šířit místo samotného autora, protože některé nosiče, na kterých se autorské dílo šíří, s sebou nerivalitu a nevylučitelnost nesou. Ne autorské dílo, ale některé dvojice – autorské dílo + nosič – se chovají jako veřejný statek. Jakmile je taková pro autora riziková dvojice dílo + nosič mezi ekonomickými agenty, autor již nemusí být jediný na trhu, kdo daný statek nabízí, statek se *de facto* stává neobchodovatelným, nebo obtížně obchodovatelným. Jak je ale zřejmé z následujícího příkladu, zdaleka se nejedná o všechny dvojice autorské dílo + nosič, některé z nich jsou naopak velmi dobře obchodovatelné.

Příklad A: Píše se rok 1931 a Jaroslav Ježek právě složil ke hře *Don Juan & Comp.* Osvobozeného divadla předehru *Bugatti step*. Jeho skladba je užívána třemi způsoby:

při reprízách hry *Don Juan & Comp.*, kterých je do roka 50, dále byla nahrána na gramofonovou desku a za rok se těchto desek prodá 1 000 ks, a dále byl její notový part vydán tiskem, jichž se do roka prodá rovněž 1 000 ks (vše již po započítání vlivu konkurentů). Autorské právo v tomto modelu nepůsobí⁴. Za poskytnutí díla ke všem třem užitím obdrží autor odměnu, která se odvíjí od aktuálních tržeb v jednotlivých měsících roku a která vychází ze situace na trhu monopolistické konkurence. Tito uživatelé díla a autor mají v tomto modelu identické zájmy. Příjem Jaroslava Ježka a počet jím produkováných nosičů je ovlivněn dvojicemi dílo + nosič, které mohou šířit konkurenční uživatele a které se v průběhu roku vyskytují. Jejich vliv ve vztahu k jednotlivým způsobům užití je následující: nikdo jiný hru *Don Juan & Comp.* z pochopitelných důvodů (Osvobozené divadlo je jen jedno) neuvádí, takže Ježkovi se jeho dohodnutý podíl z 50 představení nemění. Po půl roce se rozhodne jiný interpret nahrát také gramofonovou desku s Ježkovým *Bugatti stepem* a těchto desek se prodá 400, ovšem za nižší cenu. Nebýt jich, desek z prvního Ježkova vydání by se prodalo 1 200 (za vyšší cenu, Ježkova interpretace je žádanější). Výsledkem vstupu konkurenta je, že příjem Ježka klesne na 80 % ze sumy, která by byla bývala vyplacena v případě, že by první vydání zůstalo na trhu jediné. Ani notový part není ušetřen konkurencí, po třetí čtvrtě roce je dílo tak populární, že si jej každý chce přehrávat doma a noty jdou na odbyt. Konkurenti prodávají další výtisky notových partů a příjem Ježka je tak na 60 % úrovně, které by býval dosáhl, kdyby na trhu zůstal jediný. Konkurenti prodají svých 1 000 výtisků (za nižší cenu), nebýt jich, z Ježkovy produkce by se prodalo 1 500 výtisků. Není zahrnut vliv větší rozšířenosti povědomí o díle na růst poptávky po divadelním představení, což mohlo umožnit Osvobozenému divadlu zvednout cenu vstupného a následně to mohlo vést ke zvýšení Ježkova příjmu z užití díla v divadle.

Těmito hypotetickými čísly lze vyjádřit, jak moc poškodila konkurence příjmy Jaroslava Ježka. Údaje o transakcích za celý trh a těch, které se podařilo zobchodovat autorovi, určují míru obchodovatelnosti všech dvojic dílo + nosič, které autor na trzích nabízí. V uvedeném příkladu je to: $(50/50 + 1\,000/1\,400 + 1\,000/2\,000) / 3 = 0,738$. Míra obchodovatelnosti je stanovena jako průměr podílů autorem uskutečněných transakcí a všech transakcí na daném trhu určité dvojice dílo + nosič (za zjednodušujícího předpokladu, že každý trh představuje pro Ježka stejný objem příjmu a všechny podíly jsou váženy stejně).

Zároveň kvůli konkurentům dosáhl Ježkův příjem celkem $(1 + 0,8 + 0,6) / 3 = 80 \%$ maxima, jakého mohl vzhledem k poptávkám po jeho dílu na jednotlivých trzích dosáhnout (opět je každý trh vážen stejně). Je zřejmé, že příjmy autora jsou nižší, než kdyby měl 100% kontrolu nad poskytováním statků a služeb spojených s jeho dílem, ale zároveň nedošlo k tomu, že by autor zůstal bez příjmu. Jeho úspěšnost závisí na tom, jak vysoká je míra obchodovatelnosti všech nosičů, na kterých dílo nabízí.

Příklad B: Píše se rok 2017. Kapela lokálních nadšenců složila společnými silami píseň X. Píseň bude interpretována pouze na živém vystoupení při příležitosti místního

4 Ačkoli v realitě byl autorský zákon schválen roku 1926.

hasičského plesu. Členové kapely budou za produkci kompenzováni odměnou ve výši jejich útraty za občerstvení. Míra obchodovatelnosti statku je v tomto případě 100 %. Příjem dosáhl 100 % z maxima (neboť v obci je hasičský ples jen jednou do roka a lokální nadšenci nestojí o účinkování v jiných obcích). Příjem autorů v příkladu B je značně nižší než v příkladu A, přesto se v příkladu B podařilo zcela kontrolovat trh s nosiči daného autorského díla.

I bez autorského zákona existují možnosti, jak získat za tvorbu příjem, a situace, kdy autoři nejsou vůbec ohroženi konkurencí. A to díky tomu, že lze produkovat a nabízet takové dvojice dílo + nosič, které svým charakterem znemožní, aby je mohla šířit konkurence. V případě Ježkovy skladby se jednalo o divadelní představení, kdy je možné neplatit bez velkých nákladů ze spotřeby vyloučit a kdy se rivalita projevuje omezeným počtem míst k sezení v sále. V příkladu B je takovým snadno obchodovatelným nosičem hasičský bál.

Argument, že mezní náklady na kopie díla se blíží nule (např. Kinukawa, 2016, s. 3, navazující na Landese a Posnera, 1989), a to na dokonale konkurenčním trhu⁵ sráží cenu rovněž k nule, nedává v prostředí, kde autoři nabízejí svá díla pomocí nosičů na různých trzích, smysl, protože některé nosiče vykazují vlastnosti kladných a rostoucích mezních nákladů (za další koncert v roce by již mohli regionální hudebníci vyžadovat větší gáži a zaměstnanci divadla za častější představení rovněž). Tato argumentace je zcela v souladu s návrhy Variana (2005, s. 134), avšak s akcentem na vysvětlení role veřejných a soukromých statků v poskytování přístupu k autorským dílům.

2. Mylný předpoklad č. 2: Autorské právo umožňuje autorovi jako monopolní firmě stanovit cenu nad mezními náklady a získat příjem k pokrytí nákladů na tvorbu díla

Je přílišným zjednodušením tvrdit, že autorské právo pouze umožňuje zvednout cenu za jednotlivé kopie nad mezní náklady. Jak upozorňuje Kitch (2000), to, že mají autoři monopolní právo své dílo užívat, z nich ještě nedělá monopolisty. Takové zjednodušení opomíjí skutečné praktické fungování autorskoprávního systému. Předpoklad č. 2 by byl správný, kdyby bylo možné interpretovat autorské právo jako jediné pravidlo: všechny kopie určitého díla smí šířit jedině autor. To by však český autorský zákon nemohl mít 118 paragrafů. Klíčové je odlišit roli spotřebitelů a uživatelů tak, jak je definováno v úvodu, a rovněž odlišit rozmnožování díla od ostatních užití. Platí, že zákon principiálně nereguluje činnost spotřebitelů, ale že reguluje činnost uživatelů, kteří dílo šíří pomocí jakéhokoli nosiče.

Existující modely ekonomie autorského práva modelují však obvykle jeho roli tak, že má vliv na to, kolik kopií na trhu vyrábějí pirátští kopírovači; ignorují jiné užití než tvoření a šíření rozmnoženin díla. Literatura přehlíží skutečnost, že autorské dílo a jeho kopie není nabízeno na jednom jediném trhu, ale na více trzích, např. při použití textu či

5 Kde se cena čili mezní příjem rovná mezním nákladům.

hudby v reklamě⁶, je-li hotelovým hostům umožněno vnímat autorská díla pomocí televize umístěné na pokoji⁷, či zpřístupňuje-li někdo hudbu ve svém obchodě tím, že zákazníkům pouští rádio (OSA, 2017). Na každém z těchto trhů se funkce poptávky a nabídky chovají odlišně – v závislosti na tom, jak silné vlastnosti nerivalita a nevylučitelnost vykazují specifický pár dílo + nosič na tom kterém trhu. Jak snadno či obtížně uzavírá autor se spotřebiteli dobrovolné smluvní transakce (tedy výše diskutovaná obchodovatelnost), jaký tvar má křivka mezních nákladů – to nejsou otázky, které by se daly pro jedno dílo zodpovědět jednotně, to je soubor parametrů, který je vlastní jen jednotlivému trhu s určitou dvojicí dílo + nosič.

Autorské právo pak na každý z těchto trhů působí značně variabilně a specificky – je například velmi nákladné vynucovat absolutní respektování zákazu kopírovat a šířit hudbu ve formátu MP3 na internetu; ve srovnání s tím kontrolovat využití určité melodie v muzikálu není relativně tolik nákladné. Vliv autorského práva nelze modelovat uniformně, což komplikuje realistické vyjádření jeho fungování pomocí formálního matematického aparátu, jak je tomu např. u Landese a Posnera (1989) či Kinikawy (2016). Jeho efekt je však v zásadě dvojího druhu. V první řadě autorské právo brání konkurentům v tom, aby podobně jako autor nabízeli určité dvojice dílo + nosič. To, jak je na určitém trhu autorské právo úspěšné ve vymáhání práv autora, má pak vliv na to, jak intenzivně může autor působit jako monopolní firma. Autor se na každém z trhů, kde nabízí dvojici dílo + nosič, chová jako firma v modelu monopolistické konkurence, kde je jeho monopolní síla (schopnost stanovit cenu) dána autorským právem a mírou, s jakou dokáže provádět se spotřebiteli dobrovolné smluvní transakce. To odporuje pohledu literatury, kdy se autor díky autorskému právu stává monopolistou na jednom jediném trhu, kde nikdo další nesmí nabízet další jednotky (kopie) autorského díla.

Mimo tento efekt má ale autorské právo druhý efekt, umožňuje totiž autorům získat netržní příjem⁸. Trh s autorskými díly je objektivně modifikován státním zásahem, který do jeho fungování vnáší netržní prvky, a to především působením institucí jako kolektivní správci autorských práv. Transakce, které probíhají čistě kvůli nutnosti je uskutečnit, protože jinak by ekonomický agent porušil autorské právo, je nutné považovat za netržní transakce či transakce probíhající v netržní rovině. Za netržní rovinu je pak nutné považovat veškerou množinu transakcí autorů a uživatelů. Nebýt autorského práva, uživatelé by nebyli motivováni se na autora obracet: v případě, že by autor jednou dal k dispozici dílo spojené s nosičem, který by umožnil dílo v dalším kroku šířit dál, uživatelé by tak učinili. Jak podotýká Lunney (2009, s. 32), to, aby měl každý přístup k veřejnému statku, je žádoucí – naopak omezení přístupu k němu je v rozporu s ekonomickou efektivností (vznikají náklady mrtvé váhy). To, že se jedná o netržní transakce, nevylučuje,

6 Soudní spor, kdy dědici Karla Zicha žalovali Vitanu za využití variace na text „Je to paráda” v reklamě na omáčku (E15, 2013).

7 Dlouhodobý spor hoteliérů a Ochanného svazu autorského, zda platit poplatky z televizorů na pokoji (Aktuálně.cz, 2016; OSA, 2015).

8 V pojetí Šimy (2005) rentu čili příjmy z jakéhosi zdanění.

že nabízení licence může být předmětem konkurenčního boje mezi autory. Uživatelé mají možnost svolení k užití díla nepořídít a dílo neužít, nebo užít pro své potřeby jiné dílo. Ale kvůli tomu, že proces získávání licenci je daný státním donucením, je tento systém pouze imitací monopolistické konkurence (na rozdíl od trhů s dvojicemi dílo + nosič, které jsou obchodovány na základě dobrovolných smluvních transakcí se spotřebiteli).

Netržní charakter příjmu generovaného fungováním autorského práva vynikne při analýze fungování institucí s ním spojených, zvláště kolektivních správců autorských práv⁹, jejichž činnost způsobuje ekonomickou neefektivnost (viz také Šíma, 2005). Omezení role trhu a zapojení administrativního a arbitrárního rozhodování při odměňování autora vede k tomu, že je oslabena funkce tržních cen vyrovnávat u všech výrobců mezní náklady příležitosti na statek (na jednotlivé dvojice autorské dílo + nosič) neboli mezní míra transformace statků se nebude u autorů sblížovat na jednotnou úroveň. Protože administrativně určené autorské poplatky nemohou respektovat mezní míru substituce jednotlivých uživatelů děl, vydávají autorské honoráře zkreslující signály vůči autorům, a tak omezují tendenci vyrovnat ve výrobě mezní míru substituce (tedy poměr cen) mezní míře transformace. Existence netržní roviny zkresluje informace o cenách a autoři se pak nerozhodují na základě projevených preferencí spotřebitelů u různých dvojic děl a nosičů v tržní rovině, ale ve svém rozhodování kalkulují i s příjmy z nedobrovolných netržních transakcí. Znemožňuje se tak jak efektivnost ve výrobě, tak efektivnost v rozdělování. Ceny zde neplní svoji standardní funkci alokovat vzácné zdroje.

3. Mylný předpoklad č. 3: Autorskoprávní ochrana může být shrnuta do jediné proměnné a doba jejího trvání je rozhodujícím ukazatelem její síly

Novos a Waldman (1984) či Landes a Posner (1989) ve svých modelech znázorňujících vliv autorského práva na tvorbu děl reprezentují jeho sílu jedinou proměnnou. Watt (2004) a Kinukawa (2016) potom zvažují dvě dimenze: délku a intenzitu autorského práva. Některé příspěvky se soustředí výlučně na stanovení optimální doby ochrany¹⁰. Je důležité analyzovat nejen jak dlouho ochrana trvá, ale co vše ochrana znamená: kdo je oprávněn získávat netržní příjem, kdo a jak autorské poplatky vybírá, jak prostředky přerozděluje, kdo má povinnost jednat s autory či jejich zástupci a zda získává každý z autorů netržní příjem ekvivalentní četnosti a komerční úspěšnosti užití díla. Z toho plyne, že měření úrovně síly autorského práva je nepřekonatelným metodologickým problémem.

9 Náklady na vyjednávání jednotlivých autorů a jednotlivých uživatelů děl, tedy transakční náklady, jsou prohibitivně vysoké. K tomu, aby autoři mohli kontrolovat, jak a kdo užívá jejich díla, se v autorském právu vyvinula instituce kolektivních správců autorských práv. Jejich účelem je tyto transakční náklady snižovat. Systém kolektivní správy práv je celosvětově propojený a jeho cílem je zaručit, aby jakýkoli způsob užití jakéhokoli druhu autorského díla kdekoli na světě byl zpoplatněn a tento výnos se následně dostal k autorovi. Výši plateb uživatelů a jejich distribuci mezi zastupované autory určují kolektivní správci jednostranným arbitrárním rozhodnutím.

10 Viz např. Liebowitz, Margolis (2003) nebo Pollock (2007).

Autorskoprávní systém je tak složité institucionální uspořádání, že zvýšení ochrany čistě změnou legislativy (např. stanovení přísnějších sankcí v zákoně) nemusí znamenat vyšší příjmy pro autora, a to kvůli nákladnosti na vynucování. Může dojít jen k nárůstu transakčních nákladů, ale úroveň ochrany měřená příjmy pro autory se nezvýší. Podle samotného znění právních předpisů se síla působení autorského práva nedá kvantifikovat. Záleží také na podmínkách reálného světa – např. na tom, jak silnou pozici mají kolektivní správci autorských práv, jak vysoké poplatky od uživatelů děl vyžadují, zda se jim daří poplatky vymáhat, a na rozhodování soudů. Nelze opominout ani vliv neformálních pravidel ustálených ve společnosti jako plnohodnotného institucionálního rámce ovlivňujícího autorské právo, tedy např. to, jak spotřebitelé z etického hlediska vnímají kopírování na internetu. Podstatná je i úroveň dostupných technologií.

Vliv autorského práva na různé autory je různý podle toho, pomocí jakých nosičů své dílo nabízejí. Ale kupříkladu Kinukawův model (a mnohé další) je založen na předpokladu, že všechna užití, tj. jak tvorba kopií a jejich šíření, tak i ostatní užití, např. zpracování, jsou rovnocenné. Jenže je nesmyslné modelovat „vytváření kopií“ uniformně. Autorské právo reguluje jak situaci, kdy je určitá píseň interpretována hudebníkem na koncertě, tak situaci, kdy kadeřnice pouští ve své provozovně rádio, kde tato píseň zní, ale jeho dopad na tyto dva uživatele se liší. Stejně jako ostatní autoři, Kinukawa zcela přehlíží diferenciaci trhů s nosiči autorských děl, která znemožňuje, aby autorské právo mohlo být souhrnně pro všechny tyto trhy reprezentováno jedinou proměnnou. Naopak je třeba zohlednit, že každé dílo je šířeno pomocí zcela specifického mixu nosičů.

4. Marginální analýza při diferenciaci trhů s autorským dílem

Marginální analýza jako nástroj studia trhů je autory ekonomické teorie autorského práva využívána nepřesně, opět proto, že autoři přehlíží diferenciaci trhů s autorskými díly a jejich nosiči. Autorské dílo je považováno za veřejný statek, jehož efektivní poskytování lze dosáhnout splněním následující podmínky (Yoo, 2007, s. 668):

$$\sum_i MRS_{\frac{P_c}{P_v}}^i = MRT_{\frac{P_c}{P_v}}. \quad (1)$$

Optimální produkce veřejného statku by měla dosáhnout takové úrovně, aby se součet mezních měr substituce jednotlivých spotřebitelů i (tedy poměr cen za přístup k veřejnému (P_c) a soukromému (P_v) statku rovnal mezní míře transformace při výrobě veřejného (P_c) a soukromého (P_v) statku. To, co společnost jako celek za veřejný statek získá, by se mělo rovnat tomu, co obětuje. Je třeba odmítnout tezi, že lze velikost autorského díla kvantifikovat úrovní nákladů na vstupy k jeho vyrobě Yoo (2007). Marginální analýza zde postrádá smysl, protože dílo je jen jedno, je zcela unikátní a rozhodně neplatí, že je možné jej nějakým způsobem rozšiřovat či zvětšovat o další jednotky čehosi tím, že by se nějakým způsobem použily další vstupy. Jako vhodný příklad zde opět může posloužit *Bugatti step* Jaroslava Ježka. Každá nota navíc by byla navíc. Lunney (2009) dochází k podobným závěrům díky rozlišení kontinuálních a diskrétních veřejných statků.

Formální vyjádření podmínek optimálního poskytování autorských děl se tedy v této stati od přístupů navrhovaných např. Yoo (2007) liší, a to respektováním existence různých trhů pro nosiče autorského díla a respektováním skutečnosti, že marginální analýza pro dílo jako takové (v pojetí Luneye diskretní veřejný statek), není vhodná. Optimalizační chování se děje na každém trhu s nosičem zvlášť. Autorské dílo vznikne, jestliže jsou celkové ekonomické náklady na jeho vytvoření nižší nebo rovny celkovým očekávaným příjmům (jiné státní zásahy než autorskoprávní rámec, jako např. subvence, zde nejsou uvažovány).

$$TC \leq TR. \quad (2)$$

Dílo existuje samo o sobě a šíří se jen ve spojení s nosiči. Náklady na vytvoření díla, jakmile je jednou dílo vytvořeno, jsou dané. Dílo vzniká jako unikátní nehmotný celek, marginální analýza tedy v tomto prvním kroku nemá význam. Optimalizační chování autorů je otázkou jejich následného působení na trzích s jednotlivými nosiči. To, co autoři v dalších krocích maximalizují, je jejich zisk na jednotlivých trzích s nosiči, jejichž součet přes všechny trhy m je TR . To je důvod, proč se v úvaze o optimu pro poskytování autorských děl soustředit na analýzu zisků z těchto jednotlivých trhů. V souladu s metodologickým individualismem a subjektivismem zde zisk reprezentuje *výsledek* dobrovolných smluvních transakcí se spotřebiteli, interakce poptávky a nabídky, tedy (podle rakouské školy jediného spolehlivého) reprezentanta preferencí. (Jinak by analýza byla jen porovnáním vzájemně neporovnatelných subjektivních kategorií, čemuž se v duchu metodologického subjektivismu a individualismu tato stat' vyhýbá.)

$$TR = \sum_m \Pi_m. \quad (3)$$

TR je celkovým příjmem z titulu vytvořeného díla a Π_m je zisk, který je výsledkem optimalizace na jednotlivých trzích m se specifickým nosičem. Na m -tém trhu tedy dochází k vyrovnávání mezního příjmu z prodeje mezní jednotky určitého nosiče (lístek na koncert, notový part, nákup na iTunes) a mezních nákladů (náklady na další koncert, náklady na další výtisk, nulové mezní náklady na nahrávku dostupnou na internetu). Předpoklad je, že každý z autorů se pohybuje na trzích různě silné monopolistické konkurence. Monopolní síla autora je dána mírou obchodovatelnosti (α_m) diskutovanou v oddíle o metodologickém omylu č. 1, přičemž $0 \leq \alpha_m \leq 1$. α blíží se 1 znamená, že statek je snadno obchodovatelný a autor se spotřebiteli na daném trhu s dílem a nosičem vstupuje snadno do dobrovolných smluvních transakcí. α_m blíží se nule značí, že autor na daném trhu nemá monopolní sílu, což cenu tlačí k mezním nákladům, ovšem nikoli nutně nulovým. Míra obchodovatelnosti α_m je jedním z faktorů, který určuje schopnost autora stanovit cenu nad mezní náklady na nosič, a tedy výši monopolní přírážky („markup“). O zisku na m -tém trhu s nosičem platí, že

$$\Pi_m = P_m^{opt} \cdot Q_m^{opt} - ATC_m^{opt} \cdot Q_m^{opt}. \quad (4)$$

Přítom autor na trhu m interaguje s poptávkou

$$P_m = \alpha_m \cdot p_m(Q_m) . \quad (5)$$

P_m^{opt} je optimální cena, Q_m^{opt} je optimální množství nosiče, při kterém autor na m -tém trhu maximalizuje zisk. ATC_m^{opt} jsou průměrné celkové náklady na jeden nosič, do nich však nejsou rozpočítávány náklady na vznik díla, jakmile dílo vznikne, jsou tyto náklady utopené (Boldrin a Levine, 2002, s. 209) a nemají pro optimalizaci na navazujících trzích s nosiči žádný význam. Význam mají pouze při úvodní úvaze autora, zda dílo vznikne. Autor provádí optimalizaci¹¹ na trhu m , což odpovídá situaci firmy v monopolistické konkurenci, kde výrobce čelí klesající poptávkové křivce a kde vyrovnává mezní příjem s mezními náklady. Koeficient α_m , který je pro každý trh m specifický, určuje, zda a jak moc se bude poptávka po nosičích produkovaných autorem (jako celková funkce) posouvat doleva v důsledku technické nemožnosti provést s nosičem dobrovolnou smluvní transakci. Příklad naprosté neobchodovatelnosti statku, kdy se $\alpha_m = 0$, znamená úplné zmizení poptávky po daném nosiči. Typicky se bude jednat o statky, které vykazují silné vlastnosti nerivality a nevylučitelnosti ve spotřebě. $\alpha_m = 1$ naopak značí, že poptávková funkce se v důsledku problémů s obchodovatelností nijak neposouvá.

Do tohoto rámce je třeba zasadit vliv autorského práva. Formální vyjádření jeho hlavních dvou efektů vyústí v následující změny zachycující zesílení monopolní moci autorů a získání netržního příjmu:

$$TR = \sum_m \Pi_m^c + TR^c . \quad (6)$$

Celkový příjem autora má dvě složky: tržní, tedy součet zisku autora Π_m^c přes všechny trhy m , a netržní příjem z titulu autorského práva (od kolektivních správců, za individuální licence) TR^c . Optimalizace na každém z těchto trhů probíhá obdobně jako v případě autorů bez autorskoprávní ochrany. Autor chráněný autorským právem má při poskytování nosičů na jednotlivých trzích tu výhodu, že funkce poptávky po jeho nosičích neklesá v důsledku odlivu kupujících ke konkurentům. Protože autorské právo působí na každém trhu s nosiči specificky, jeho schopnost udržet poptávku po autorových nosičích je různá v závislosti na mnoha faktorech (technických, institucionálních apod.). Vedle míry obchodovatelnosti je poptávka ovlivněna pro daný trh typickou mírou působení autorského práva γ_m . Ta *de facto* může křivku poptávky vrátit tam, odkud ji vzaly vlastnosti jako nevylučitelnost a nerivalita ve spotřebě určitého nosiče. Proto $\gamma_m \in (1; 1/\alpha_m)$. Je-li autorské právo neúčinné, γ_m se blíží jedné; když plně kompenzuje vliv α_m , rovná se $1/\alpha_m$. Obecné vyjádření funkce poptávky se zahrnutím vlivu autorského práva je tedy následující:

$$P_m = \gamma_m \cdot \alpha_m \cdot p_m(Q_m) . \quad (7)$$

11 Vyjádřením funkce poptávky $P_m = \alpha_m \cdot p_m(Q_m)$, celkového příjmu $TR_m = \alpha_m \cdot p_m(Q_m) \cdot Q_m$ a mezního příjmu (který je derivací TR_m podle Q_m) $MR_m = \alpha_m \cdot (p_m(Q_m) + p'_m(Q_m) \cdot Q_m)$ je zřejmé, že koeficient α_m stejnou měrou ovlivňuje jak funkci poptávky po daném nosiči, tak z ní odvozený mezní příjem.

Co když na jednotlivých trzích nebude nosiče nabízet autor, ale uživatel, který za možnost šířit dílo na jím produkováných nosičích zaplatil v souladu s autorským právem? Postavení autora to nijak zásadně nemění, rovnice (6) bude stále platit. Změní se ale váha jednotlivých druhů příjmů. Člen $\sum_m \Pi_m^c$ bude patrně nulový, jestliže autor nenabízí nosiče na jednotlivých trzích (a činí tak za něj uživatelé, kteří nyní na jednotlivých trzích m optimalizují). Naopak jestliže to umožnil jiným ekonomickým agentům, tedy uživatelům, jeho příjem bude dominantně sestávat z TR^c , tedy z příjmů za licence.

To, že autor nabízí své dílo prostřednictvím nosičů na jednotlivých trzích sám, nelze brát doslovně, neboť i do světa umělecké tvorby dorazila dělba práce. Slovní spojení „autor nabízí nosiče sám“ značí jakoukoli situaci, kdy k této činnosti buď nevyužívá nikoho, nebo využívá ekonomického agenta s identickými zájmy (aby nevznikal problém pána a správce). Postavení autora a uživatele je však jiné, jejich zájmy jsou v rozporu, jsou to konkurenti, mohou si na trzích s nosiči navzájem zmenšovat poptávku (například, je-li v jednom městě v jeden večer ve dvou jazzových klubech provozován právě Ježkův *Bugatti step*). Na konkrétním trhu s určitým nosičem pak také může existovat situace, kdy nosič s dílem šíří jak autor, tak licencovaný uživatel. Π_m^c pak bude nižší (neboť část poptávky k sobě stáhne licencovaný uživatel), autor je však kompenzován větším objemem TR^c .

Situace, kdy se distribuce všech nosičů ujmou nelicencovaní uživatelé a spotřebitelé dostávají přístup k dílu zdarma, lze vysvětlit dvěma způsoby: buď je dílo navázáno jen na nosič s extrémně špatnou obchodovatelností, což parametr α_m přibližuje nule, nebo autorské právo není schopno tyto „piráty“ zkrotit (např. příliš nákladné vynucování) a γ_m je rovno jedné spolu s neschopností získat jakýkoli příjem z prodeje licencí či od kolektivních správců autorských práv (nulové TR^c). Opakem je situace, kdy se autorovi na trzích s jednotlivými nosiči daří (získává přes všechny trhy m Π_m^c) a zároveň inkasuje příjmy z titulu autorského práva TR^c .

Závěr

V této stati je rozpracována korekce tří metodologických omylů kořenů ekonomické teorie autorského práva a nastaven nový rámec popisující proces tvorby děl a jejich šíření ať už autorem nebo uživateli děl a jejich střetávání s poptávkou. Existující paradigma ekonomické teorie autorského práva je tak doplněno o holistický pohled, který respektuje složitost ekonomických dějů spjatých s tvorbou a šířením autorských děl.

První metodologický omyl, že autorské dílo lze ztotožnit s veřejným statkem s vlastnostmi jako nerivalita ve spotřebě a nevylučitelnost ze spotřeby, přičemž mezní náklady na jeho jednotlivé kopie se blíží nule, byl vyvrácen díky analýze reálného procesu šíření autorských děl. Ukazuje se, že autorské dílo, které se v reálném světě šíří pouze pomocí nosičů, je třeba posuzovat nikoli izolovaně, ale vždy ve spojení s určitým nosičem (ať už je to statek či služba, pomocí nichž lze dílo vnímat). Dvojice autorské dílo + nosič je potom šířena na trhu a právě to, jak moc tato dvojice disponuje vlastnostmi nerivalita a nevylučitelnost, určuje míru její obchodovatelnosti čili míru, jak moc je autor ohrožen problémem černého pasažéra a potřebuje tedy pomoc státu ve své, ekonomickou teorií

dosud presumované roli poskytovatele veřejného statku. Modelový příklad ukázal, že vhodnou volbou nosičů lze zajistit, aby autor nemusel bojovat s pirátskou konkurencí, a také to, že i když je autor piráty ohrožen, o příjem při vhodné volbě nosičů není připraven. Zahrnutí nosičů do teorie poskytování autorských děl rovněž ukazuje, že předpoklad nulových mezních nákladů na další kopie není v případě mnoha druhů nosičů vůbec relevantní.

Druhý metodologický omyl, že autorské právo umožňuje autorovi jako monopolní firmě stanovit cenu nad mezními náklady a získat příjem k pokrytí nákladů na tvorbu díla, byl vyvrácen díky analýze různorodosti vlivu autorského práva coby komplexní instituce. V prostředí, kdy autor nabízí své dílo pomocí různých nosičů, a tedy na různých trzích, působí autorské právo, jehož vliv na každý z těchto trhů je zcela specifický a závisí na celé řadě faktorů. Vyplývá to ze skutečnosti, že autorské právo neznamena pouze imperativ *nekopírovat*. Proto je jeho vliv dvojího druhu. Za prvé, na jednotlivých trzích s nosiči ovlivňuje monopolní sílu autora, tedy jeho schopnost určit cenu. Reguluje totiž výši tzv. tržního příjmu pramenícího z dobrovolných smluvních transakcí. Za druhé, přináší autorům netržní příjem za licence (tedy svolení uživatelům šířit autorovo dílo dál) a od kolektivních správců autorských práv. Tyto transakce existují čistě z titulu autorského práva, nikoli na základě dobrovolnosti, a přináší principiálně ekonomickou neefektivnost.

Třetí metodologický omyl, že autorskoprávní ochrana může být shrnuta do jediné proměnné a doba jejího trvání je rozhodujícím ukazatelem její síly, byl vyvrácen díky faktu, že autorskoprávní ochrana vztahovaná k jednomu dílu působí na více navazujících trzích s nosiči, a to značně variabilně v závislosti na charakteru takového trhu. Každé dílo je unikátní a na něj navazující dvojice dílo + nosič tvoří taktéž unikátní kombinaci zvolenou autorem tak, aby se pokusil maximalizovat zisk. Pro každý druh nosiče navíc působí specifická pravidla autorského práva a celá řada jiných ekonomických, institucionálních a technických faktorů. Proto je vyloučeno, že by bylo účelné modelovat situaci, kdy by každé autorské dílo bylo chráněno autorským právem o totožné síle. Vzhledem ke složitosti celého institucionálního uspořádání je z metodologického hlediska až absurdní pracovat s autorským právem jako s jedním indexem či jako s proměnnou, která v jeden okamžik působí na všechny autory jednotnou měrou. I když je doba trvání práv autora důležitým atributem celého systému, je nesmyslné snažit se vypočítat optimální dobu trvání práv *per se*, protože jiná pravidla autorského práva nejsou pro analýzu o nic méně podstatná.

Na základě nově formulovaných předpokladů se jako nejvhodnější přístup ke studiu ekonomie autorského práva jeví stanovení rámce, ve kterém se autoři pohybují následujícím způsobem. Autoři volí mezi možnostmi tvořit a netvořit a dílo vznikne, jestliže celkové ekonomické náklady na jeho vznik budou rovny nebo nižší než celkový příjem z díla. Autoři jsou omezeni poptávkou po svých dílech na jednotlivých trzích s nosiči, vlastnostmi jednotlivých nosičů (zda jsou či nejsou obchodovatelné v závislosti na stupni jejich nerivality a nevylučitelnosti ve spotřebě) tím, jak autorské právo působí na určitém trhu s nosičem, a velikostí netržního příjmu získaného z titulu autorského práva. Zatímco první krok (rozhodnutí o tvorbě), kdy autor porovnává celkové ekonomické

náklady s očekávanými příjmy, nelze podrobit marginální analýze (neboť autorské dílo je diskretní statek), marginální analýza má prostor až při studiu optimalizace mezních nákladů na další nosič a mezního příjmu z prodeje nosiče na jednotlivých trzích s nosiči. Navržený systém rovnic je tedy instrumentem vedoucím k pochopení vzájemných vztahů nejdůležitějších faktorů působících na autory, uživatele a spotřebitele v současné autorskoprávní realitě, ale rozhodně nemůže a ani nesmí sloužit k případné obhajobě či odsuzování autorskoprávního systému z hlediska jeho vlivu na ekonomický blahobyt.

Literatura

- Besen, S., Raskind, L. (1991). An Introduction to the Law and Economics of Intellectual Property. *The Journal of Economic Perspectives*, 5(1), 3–27. <https://doi.org/10.1257/jep.5.1.3>. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1942699>
- Boldrin, M., Levine, D. (2002). The Case against Intellectual Property. *The American Economic Review*, 92(2), 209–212. <https://doi.org/10.1257/000282802320189267>. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3083403>
- Conley, J., Yoo, C. (2009). Nonrivalry and Price Discrimination in Copyright Economics. *University of Pennsylvania Law Review*, 157(6), 1801–1830. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/40380279>
- Copyright Evidence Wiki [online]. CREAtE Centre: University of Glasgow, 2017. [Cit. 2018-01-08] Dostupné z: http://www.copyrightevidence.org/evidence-wiki/index.php/Copyright_Evidence
- Handke, C. (2012). A Taxonomy of Empirical Research on Copyright - How Do We Inform Policy? *Review of Economic Research on Copyright Issues*, 9(1), 47–92. Dostupné z: <https://ssrn.com/abstract=2101084>
- Hurt, R., Schuchman, R. (1966). The Economic Rationale of Copyright. *The American Economic Review*, 56(1/2), 421–432. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1821305>
- OSA (2015). *Kam putují peníze členů AHR? Autoři hudby, režiséři a scénáristi v roce 2015 neobdrželi ani korunu!* (n.d.). [Cit. 2017-04-13] Dostupné z: <http://www.osa.cz/hlavn%C3%AD-menu/tiskov%C3%A9-centrum/tiskov%C3%A9-zpr%C3%A1vy.aspx>
- Kitch, E. W. (2000). Elementary and Persistent Errors in the Economic Analysis of Intellectual Property. *Vand. L. Rev.*, 53(6), 1727–1741.
- Kinukawa, S. (2016). Exploring a Better Design of Copyright Law. *SERCI Survey Working Papers*, 2016(Congress Documents 2016), 1–16.
- Landes, W., Posner, R. (1989). An Economic Analysis of Copyright Law. *The Journal of Legal Studies*, 18(2), 325–363. <https://doi.org/10.1086/468150>. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/3085624>
- Lewinski, S. (2008). *International Copyright Law and Policy*. New York: Oxford University Press. ISBN 9780199207206.
- Liebowitz, S., Margolis, S. (2003). Seventeen Famous Economists Weigh in on Copyright: The Role of Theory, Empirics, and Network Effects. *Harvard Journal of Law and Technology*, 18(2). <http://doi.org/10.2139/ssrn.488085>. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=488085>
- Lunney, G. (2009). Copyright, Private Copying, and Discrete Public Goods. *12 Tul. J. Tech. & Intell.*

- Prop., 12(1), 1–33, Dostupné z: <http://scholarship.law.tamu.edu/facscholar/500>
- Lunney, G. (2012). Copyright's Mercantilist Turn: Do We Need More Copyright or Less? *Tulane Public Law Research Paper No. 12-20*, 1–53. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2158874>. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=2158874>
- Novos, I., Waldman, M. (1984). The Effects of Increased Copyright Protection: An Analytic Approach. *Journal of Political Economy*, 92(2), 236–246. <https://doi.org/10.1086/261222>. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1831385>
- Aktualne.cz (2016). *OSA zneužívá své postavení a překračuje autorský zákon, brání se hoteliéři nárůstu poplatků*. (2016, August 12). [Cit. 2017-04-13] Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/osa-zneuzyva-sve-postaveni-a-prekracuje-autorsky-zakon-brani/r~b32ef152609111e6a3e5002590604f2e/?redirected=1487969417>
- Plant, A. (1934a). The Economic Theory Concerning Patents for Inventions. *Economica*, 1(1), new series, 30–51, <https://doi.org/10.2307/2548573>
- Plant, A. (1934b). The Economic Aspects of Copyright in Books. *Economica*, 1(2), new series, 167–195, <https://doi.org/10.2307/2548748>
- Pollock, R. (2007). *Forever Minus a Day? Some Theory and Empirics of Optimal Copyright*. Cambridge university. Cambridge MPRA Paper 5024, 1–32.
- Posner, R. (2005). Intellectual Property: The Law and Economics Approach. *The Journal of Economic Perspectives*, 19(2), 57–73. <https://doi.org/10.1257/0895330054048704>. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/4134937>
- Samuelson, P. (1954). The Pure Theory of Public Expenditure. *The Review of Economics and Statistics*, 36(4), 387–389, <https://doi.org/10.2307/1925895>
- Služby a obchod, Kadeřnickví a salony krásy. (n.d.). Retrieved April 13, 2017, from <http://www.osa.cz/hlavn%C3%AD-menu/licence-k-u%C5%BEit%C3%AD/slu%C5%BEby-a-obchod/kade%C5%99nictv%C3%AD-a-salony-kr%C3%A1sy.aspx>
- Šíma, J. (2005). Intelektuální vlastnictví jako překážka na cestě k prosperitě. *Politická ekonomie*, 53(3), 369–382, <https://doi.org/10.18267/j.polek.511>
- The Society for Economic Research on Copyright Issues (SERC I): Review of Economic Research on Copyright Issues (RERC I)* [online]. 2017. [Cit. 2018-01-08] Dostupné z: <http://serci.org/rerci>
- Towse, R. (2008). Why has Cultural Economics Ignored Copyright? *Journal of Cultural Economics*, 32(4), 243–259, <https://doi.org/10.1007/s10824-008-9080-0>
- Varian, H. (2005). Copying and Copyright. *The Journal of Economic Perspectives*, 19(2), 121–138. <https://doi.org/10.1257/0895330054048768>. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/4134940>
- E15.cz (2013). *Vitana vyhrála spor o „parádní“ omáčku*. (n.d.). [Cit. 2017-04-13] Dostupné z: <http://strategie.e15.cz/zurnal/vitana-vyhrala-spor-o-paradni-omacku-1044124>
- Watt, R. (2004). The Past and the Future of the Economics of Copyright. *Review of Economic Research on Copyright Issues*, 1(1), 151–171. Dostupné z: <http://www.serci.org/docs/watt.pdf>
- Watt, R. (2014). *Handbook on the Economics of Copyright: a Guide for Students and Teachers*. 1. UK: Edward Elgar Publishing. ISBN 978 1 84980 853 8.
- Yoo, C. (2007). Copyright and Public Good Economics: A Misunderstood Relation. *University of Pennsylvania Law Review*, 155(3), 635–715. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/40041335>